

‘Het is er nooit niet’ – over autisme en geloof

Dr. Hanneke Schaap-Jonker is psycholoog en theoloog en deed onderzoek naar geloofsbeleving bij volwassenen met ASS.

Ruben: ‘Als iemand huilt, kijk ik of er een ‘gevaarlijke oorzaak’ is, zo niet, dan ga ik door met mijn bezigheden. Ik hoef dan niet naar iemand toe te gaan om nog iets te zeggen, want er is geen gevaar’.

Joanne: ‘God betekent niets voor mij, want ik snap niks van God en Zijn woord en hoe Hij is. Ik snap eigenlijk niets van het geloof’.

Twee uitspraken van mensen met een stoornis in het autistische spectrum. Wat zijn de kenmerken van deze stoornis, en welke gevolgen heeft het voor geloof en kerk?

Wat is autisme?

Ongeveer 1 procent van de Nederlanders heeft een vorm van autisme. Autismen, syndroom van Asperger en PDD-NOS vormen samen de autisme spectrum stoornissen (ASS). Hierbij is de informatieverwerking in de hersenen verstoord. Mensen met ASS hebben moeite om de binnenkomende zintuiglijke prikkels te verwerken tot een samenhangend geheel. Dit heeft gevolgen voor de manier van denken en waarnemen (cognitief-psychologische processen) en voor het gedrag. Het heeft ook gevolgen voor de manier waarop kinderen, jongeren en volwassenen met ASS geloven en deel uitmaken van de gemeente.

Ingewikkeld

Meestal hebben mensen met ASS moeite met samenhangend denken. Ze nemen in de eerste plaats losse details waar, het is lastig voor hen om een ‘totaalplaatje’ te zien. Verder ervaren ze alle details en prikkels als even belangrijk. Dit maakt de wereld vaak erg ingewikkeld, onder andere omdat het lastig is om overeenkomsten of verschillen tussen situaties te ontdekken. Ze kunnen hierdoor overgeneraliseren

Elizabeth (34) is moeder van Martijn (8 jaar, syndroom van Asperger):

'Dat Martijn Asperger heeft, merk ik vooral aan het feit dat hij minder flexibel is in gewone situaties. Hij kan elke keer weer over dezelfde onderwerpen blijven zeuren, en is soms boos om niks. Daar blijft hij dan ook in hangen. Geloof heeft zich bij Martijn altijd geuit in een besef van de Heere Jezus nodig hebben. Van jongs af aan hebben wij hem duidelijk gemaakt dat de Heere altijd bij hem is, ook als wij niet bij hem zijn, en dat is ook echt zijn vreugde en zijn kracht. Hij kan er echt voor danken dat Jezus zijn Heere en Zaligmaker is. Hij vindt God het allerbelangrijkste, en dat wil hij andere mensen graag vertellen. Hij zal nooit gaan slapen zonder uit z'n dagboek gelezen te hebben. En als papa en mama een keer aan tafel denken: nu lezen we één keertje niet, dan kan dat niet, want God is toch belangrijk! Naar de kerk gaan vindt hij erg fijn, daar leer je iets over God. Hij kan niet lang stilzitten, hij moet iets te doen hebben, daarom heeft hij altijd een schrift bij zich. Het zwaarst vind ik dat het er nooit niet is, ook

al lijkt het soms dat het wel gaat. Soms moet je de meest gewone dingen opeens weer uitleggen. Martijn is heel slim, maar hij is beperkt slim. Hij vindt het lastig om zelf oplossingen te bedenken, en normale dagelijkse dingen kosten veel energie. Zichzelf aankleden bijvoorbeeld is elke ochtend weer een klus.

Mijn gebed voor Martijn is dat hij zo aangeraakt wordt door God dat hij steeds minder last heeft van z'n beperkingen. Dus eigenlijk dat het over gaat. Niet omdat het over moet gaan, maar omdat ik hem gun dat hij niet zoveel last heeft van z'n beperkingen. Maar eigenlijk dank ik vooral voor hem. Als je denkt over 'worden als een kind', dan is hij echt een voorbeeld, omdat hij zo vertrouwt op de Heere. Hij merkt ook dat God hem helpt. Dat is heel puur. Ik heb echt het idee dat hij door de Heere gebruikt wordt, ook voor Gods Koninkrijk. Door z'n onbevengheid, en door z'n passie voor God. Volgens mij moet dat voor God ook heerlijk zijn, om Zijn kinderen zo te zien. Het is heus zwaar, want het is er nooit niet. Maar dat is niet het enige.' ❖

('Waarom moet ik wel bidden voor mijn brood en niet voor een koekje?') of ondergeneraliseren ('Je zei alleen dat ik niet mocht praten in de kerk, je zei niet dat ik niet mocht boeren'). De **psychologische processen rond** plannen en organiseren zijn vaak ook verstoord, waardoor mensen bijvoorbeeld te laat komen omdat ze niet weten welke kleding ze moeten aantrekken. Zich inleven in een ander is het derde proces dat problematisch is, met gevolgen op veel terreinen van het leven. Ook op geloofsgebied levert het moeilijkheden op. Bij bijbellezen bijvoorbeeld is het lastig om je te verplaatsen in de personen in een bepaald gedeelte, en te begrijpen hoe de oudste

zoon uit de gelijkenis zich voelde, of de jaloerse broers van Jozef, of iets te beseffen van waarom Christus Zijn leven voor ons wilde geven.

Handreikingen

- Bied zekerheid door duidelijkheid in je communicatie. Zeg bijvoorbeeld: 'Vind je het leuk om dinsdagavond om acht uur bij mij koffie te komen drinken' en niet 'Je kunt altijd bij me langs komen' (ook op zaterdagavond om 11 uur?).
- Bied zekerheid door structuur in kerkelijke activiteiten (verenigingsavonden). Schrijf vooraf op wat er precies gaat gebeuren en in welke volgorde (wie/ wat/ wanneer/ hoe/ waarom).
- Bied zekerheid vanuit het Woord van de Heere Zelf. Zó is onze God, dit zegt Hij Zelf in de Bijbel, en Hij verandert nooit, Hij doet altijd wat Hij zegt. Breng dit Woord dichtbij door in de communicatie rekening te houden met de beperkingen die eigen zijn aan ASS.
- Bied ruimte aan de mogelijkheden en sterke kanten van kinderen of volwassenen met ASS. Laat merken dat je hen als persoon accepteert en dat zij er mogen zijn - wat niet wil zeggen dat je hoeft te accepteren als een kind in de gordijnen klimt. Bied in dat geval alternatief gedrag aan zonder te veroordelen. Leef je in in de ander en vraag je af waar het gedrag uit voortkomt en hoe hij/zij zich blijkbaar voelt. Geef kinderen in de kerk een taak waar ze goed in zijn.
- Bied steun aan gezinnen, bijvoorbeeld door een luisterend oor te bieden aan de vrouw die getrouwd is met een man die autisme heeft, of door een kind met PDD-NOS regelmatig een middagje te spelen te vragen, zodat het thuisfront ontlast wordt. ❖

Gedrag

Wie de wereld als ingewikkeld, verwarrend en onvoorspelbaar ervaart, hecht aan vaste patronen en duidelijkheid. Dit kan zich uiten in rigide gedrag, een beperkte verbeelding, en weerstand tegen veranderingen. Een verandering in de liturgie, bijvoorbeeld tijdens een doopdienst, kan mensen met ASS onrustig en bang maken. Relaties met mensen zijn per definitie niet voorspelbaar, en sociale interacties vormen daarom vaak een probleem, ook vanwege de moeite om zich in te leven in anderen. Op gedragsniveau uit zich dit regelmatig in eenrichtingverkeer, in het ontbreken van wederkerigheid in de relatie, en niet aanvoelen wat andere mensen denken, voelen of willen. Mensen met ASS zijn meestal niet goed in het 'lezen' van non-verbale communicatie. Communicatie en taal kan sowieso als lastig ervaren worden. Vanwege hun beperking nemen mensen met ASS taal vaak letterlijk en concreet. Abstracte taal en symbooltaal is lastig te begrijpen (evenals bepaalde humor trouwens). In de kerk wordt deze taal nu juist vaak gebruikt. Denk hierbij niet alleen aan begrippen als wedergeboorte, verzoening, barmhartigheid of advent, maar ook aan uitspraken als 'In het geloof kun je bergen verzetten' of 'Jezus zegt: Ik ben de Weg'. (Conclusie van iemand met ASS: 'Dus over Jezus kun je lopen'.)

Geloof

Uit onderzoek blijkt dat mensen met ASS zich naar de Heere God vaker angstig en onzeker voelen dan mensen zonder ASS. In het gewone leven is het vaak ontzettend moeilijk om een weg te vinden in sociale relaties, en hebben mensen met ASS vaak het gevoel dat ze niet kunnen voldoen aan de verwachtingen die anderen van hen hebben en dat ze tekort schieten of het niet goed doen. Dit uit zich dan in onzekerheid en angst om niet goed genoeg te zijn. Blijkbaar strekt dit gevoel zich ook uit in relatie tot de Heere. Uiteraard geldt dit niet voor iedereen in dezelfde mate (zie ook het verhaal van Martijn in het kader). Verder noemen mensen dat zij zich eenzaam voelen in de kerk, omdat er geen ruimte wordt gegeven aan hun problematiek en zij zich maar moeten aanpassen. Dit geldt zeker voor kinderen en jongeren met wie in catechese en clubwerk geen rekening wordt gehouden - terwijl relatief kleine aanpassingen soms enorm veel winst kunnen opleveren. Gelukkig vindt er in veel gemeenten op dit punt bezinning plaats, juist omdat we ook hierin Christus mogen navolgen door elkaar te dienen.

Ten slotte

Kinderen, jongeren of volwassenen met een stoornis in het autistische spectrum zijn geen

'probleemgevallen'. Ze hebben ook heel sterke kanten, bijvoorbeeld wanneer ze door hun vaste regelmaat nooit vergeten stille tijd te houden, of uitstekend in staat zijn een 'koster rondje' te maken, of omdat ze altijd puur en eerlijk zijn en nooit een dubbele agenda voeren. Tegelijk moet altijd bedacht worden dat ieder mens uniek is, en dat er ook tussen mensen met ASS verschillen bestaan in mogelijkheden en beperkingen. Echter, die beperkingen mogen nooit het laatste woord hebben. Het laatste woord is aan onze God, Die zegt: 'Zie, ik maak alle dingen nieuw'. ❖

De kinderen op de foto's hebben geen relatie tot dit artikel.

Verder lezen?

Hanneke Schaap-Jonker & Jannine van Schothorst-van Roekel, **Veilig bij God: over autisme, geloof en kerk**. Uitg. Groen.

John Foran & Karin Harsevoort, **Wat autisme met je doet**. Uitg. Boekencentrum.

Ineke Baron, **Ons kind heeft PDD-NOS: over beperkt vermogen om liefde te ontvangen**. Uitg. Boekencentrum.

Guurtje Leguijt, **Heibel in m'n hoofd**. Uitg. Callenbach. ❖